

## การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ : ทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

### CREATIVE TOURISM : TRENDS OF SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT

จิระนันท์ ทองสมักร  
รุ่งรวี จิตภักดี  
สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์  
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

#### บทคัดย่อ

งานเขียนชิ้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมจากหลากหลายนักวิชาการเพื่อนำเสนอแนวคิด ความหมาย สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และทิศทางเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้กล่าวถึงความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ประกอบด้วยเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหากมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม อันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ ร่วมกันรักษาสมดุลของทรัพยากรท้องถิ่น เกิดการเรียนรู้ และโดยเฉพาะการถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นการสร้างมูลค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว บนพื้นฐานแห่งความเป็นท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์สามารถสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชนในทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยไม่ทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของลูกหลานในอนาคต

**คำสำคัญ:** การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, การพัฒนาการท่องเที่ยว

#### ABSTRACT

The purpose of this paper is to review literature from various academic sources that present concepts, implications, the situation of creative tourism, and trends for sustainable development. The paper discusses the potential impact creative tourism has on sustainable development in terms of economic, social and cultural dimensions. The participation of people, both partakers and stakeholders, is also mentioned. If properly developed, creative tourism will become an integral part of and benefit the process of building awareness for both tourists and entrepreneurs in the community. Maintaining a balance of local resources and learning through the sharing of experiences can be a valuable asset for the tourism industry. Based on the uniqueness of local communities, jobs are created and incomes are distributed in every sector of the local economy. In addition, tourism development can meet the needs of tourists without damaging tourism resources for the next generation.

**KEYWORDS :** Creative Tourism, Sustainable Tourism, Tourism Development

## บทนำ

การท่องเที่ยวจัดเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งนี้เพราะการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้ให้กับประเทศในอันดับต้นๆของโลก (Klint, 2012 : 346)การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพสัมพันธการการตลาดการบำรุงฟื้นฟูและการนำแนวคิดใหม่ๆ มาเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวซึ่งรายจ่ายที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศใช้จ่ายไปในกิจกรรมต่างๆระหว่างการท่องเที่ยวสามารถสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างกว้างขวาง(Joshi, 2012 : 4)ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกล่าวคือการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จาก ลักษณะทั่วไปของการท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวมากกว่าการใช้ทรัพยากรดังนั้นคุณค่าทางวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในฐานะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจะได้รับการทำนุบำรุงและรักษาเอาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป(ราชกิจจานุเบกษา, 2551 : 20-32)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชาติในระยะยาวด้วยการกำหนดให้มีเอกลักษณ์ไทยในมาตรฐานสากลปี 2555 เพื่อผลักดันให้ประเทศไทยเป็น World Class Destination และเป็น Asian Gateway อย่างเต็มรูปแบบ (Svetasreni, 2012: ออนไลน์) โดยมีการกำหนดแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อสร้างทางเลือกใหม่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มกลุ่มพื้นที่ทางเลือกและความหลากหลายในการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่โดยสร้างลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้นๆและเพื่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นการช่วยรักษาแหล่งท่องเที่ยวเดิม(สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554) แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวถึงแม้จะมีความหลากหลายทางผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวทางเลือกนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวก็ไม่อาจจะระบุแน่ชัดว่าการพัฒนาในผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่แท้จริงส่งผลต่อความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้ประกอบการอย่างมั่นคงในอนาคตหรือกระจายสู่ชุมชนอย่างเสมอภาคหรือไม่

การศึกษาคความยั่งยืนด้านสังคม และเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11 (ปี2555-2559) ว่าด้วยการพัฒนาในมิติสังคมที่เน้นการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมการพัฒนาการศึกษาที่เชื่อมโยงไปสู่การเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้มุ่งเน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงนับเป็นโอกาสที่ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หรือ Creative Tourism (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553: 74-75)

## รูปแบบการท่องเที่ยว

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ส่งผลกระทบต่อตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมากทั้งยังมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) เป็นอุตสาหกรรมเชิงรุกและมีการเจริญเติบโต ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างรวดเร็วและมีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจของชาติและระดับท้องถิ่น ปรางภูการณ

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวและภาคการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจซึ่งพยายามจะสร้างรูปแบบกลยุทธ์และผลประโยชน์ที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดเล็ก และธุรกิจครอบครัว ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลและผลกระทบ เพื่อสร้างโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้นและสร้างความมั่นใจสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Musaraj, 2012 :41)

การท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมการพักผ่อนในเวลาว่างในวิถีชีวิตปกติของบุคคลทั่วไป ส่งผลให้เกิดความต้องการเดินทาง การบริโภค การใช้บริการของธุรกิจที่เกี่ยวข้องอย่างมีคุณภาพมาตรฐาน (ฉลอมศรี พิมพ์สมพงศ์, 2554:1-4) ด้วยเหตุนี้ นักท่องเที่ยว หรือบุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนไปยังท้องถิ่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ (Azizi, Biglari, & Joudi, 2011:28)จึงแสวงหากิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ตามความชื่นชอบของแต่ละบุคคล เพราะการท่องเที่ยวเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับนักท่องเที่ยวอีกแนวหนึ่ง ที่ทำให้เกิดความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน บันเทิงใจ และเกิดการเรียนรู้ ซึ่งแนวโน้มล่าสุดแผนพัฒนาการท่องเที่ยว คือต้องใช้สถานที่ ซึ่งมีความแตกต่างของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มากขึ้น เนื่องจากมีสภาวะการแข่งขันในตลาดสูงดังนั้น ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวคือความต้องการสถานที่ซึ่งให้ความรู้สึกเชิงประสบการณ์และนำเสนอประสบการณ์ที่น่าจดจำที่สุด ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวจึงต้องปรับให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว (Fernandes, 2011: 629)

### การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เมื่อไม่นานมานี้การท่องเที่ยวไทยได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวเป็นอย่างมากจึงทำให้มีการจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในประเทศให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ที่นำเสนอและสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้อย่างดีประเด็นยุทธศาสตร์ส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์กิจกรรมนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมให้สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554 : 28-40)ดังนั้นจึงมีการบูรณาการแนวความคิดเชิงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา มีการให้ความสนใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์มากขึ้นซึ่งจะกลายเป็นขอบเขตการท่องเที่ยวที่สำคัญของโลก เหตุผลสำหรับแนวโน้มนี้คือความชัดเจนในรายได้ทางเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของความรู้และความมีประสบการณ์ ในความเป็นจริงว่าการท่องเที่ยวเป็นช่องทางหนึ่งของมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพมากเช่นเดียวกับความยั่งยืนของการลงทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรมนุษย์ (Djukic & Vukmirovic, 2012 : 404) Lindroth, Ritalahti, & Soisalon-Soininen, 2007 : 55อ้างถึงใน Cooper, Fletcher, Fyall, Gilbert & Wanhill(2005) ได้กล่าวว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทั่วโลกมีกิจกรรมยามว่าง ซึ่งมีความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและในยุคสมัยใหม่ นับเป็นเรื่องยากที่จะแยกความแตกต่างระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมในรูปแบบของนันทนาการ เพราะนักท่องเที่ยว และกิจกรรมนันทนาการใช้สถานที่ในสิ่งอำนวยความสะดวกเดียวกัน และมีการแข่งขันสำหรับการใช้เงินของลูกค้ำที่มีเงินและเวลาซึ่งเวลาว่าง

เป็นทางเลือกหนึ่งของบุคคล เพื่อความบันเทิง ความเป็นอยู่ที่ดี และความพึงพอใจส่วนบุคคล

คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” กำหนดขึ้นเป็นครั้งแรก จากแรงบันดาลใจที่ได้จากประสบการณ์การท่องเที่ยวในเอเชีย ในช่วงปี พ.ศ.2542 - 2543 และในความคิดดังกล่าวนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวซึ่งมอบ โอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ของตนเอง ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมาย ที่ได้ท่องเที่ยว (G. Richards & Raymond, 2000 : 16-20) และจากการประชุม Creative Cities Network โดยมีจุดประสงค์เพื่อวางแผนเตรียมการประชุม Santa Fe International Conference on Creative Tourism ในปีพ.ศ. 2551 นั้น มติที่ประชุมได้มีการให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ โดยอิงแนวคิดเดิมของ Greg Richards และ Crispin Raymond ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์คือการท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริงซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะมรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555 : 1-3) อีกทั้ง พันเอก ดร.นาฬิกาอติภักดิ์ แสงสนิทผู้อำนวยการองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) หมายถึงการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมวิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรมและมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันกับเจ้าของสถานที่และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมวิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชนแต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเท่านั้น(องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555 : 4) ความคิดสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับจุดหมายปลายทางในชีวิตประจำวัน การเกิดขึ้นของความคิดสร้างสรรค์จากการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวและกลยุทธ์ ที่เพิ่มขึ้นและแตกต่างกัน รวมทั้งส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และเมืองสร้างสรรค์(Greg Richards, 2011 : 1225)การท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีความคิดสร้างสรรค์เชิงการกระทำในการพัฒนาตนเอง ความจำเป็นในการเรียนรู้นี้จะเน้นเกี่ยวกับกิจกรรมในท้องถิ่นที่หลากหลาย ช่วยให้ใช้ชีวิตภายในท้องถิ่น ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ในชุมชนเข้าบ้านแต่ยังหมายถึงการติดต่อระหว่างเจ้าบ้านและแขกคั้งนั้น ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวต้องมีความรับผิดชอบในตนเอง เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของพวกเขาที่ได้พบเจอ และนำความรู้มาพัฒนาทักษะของตนเอง (Greg Richards & Wilson, 2006 : 1218)

Lindroth, et al., 2007 : 55อ้างถึงในRichards (2005) และองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้ ให้นิยามของการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจะสามารถเข้าใจในวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของผู้คนและสถานที่นั้นๆผ่านประสบการณ์ตรงหรือเป็นเวทีการเรียนรู้แบบมีชีวิตแต่วัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ไม่ได้มองไปที่วัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว เพราะมองถึงการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สร้างวัฒนธรรมที่และช่วยให้ประสบการณ์แก่พวกเขา (Salman & Uygur, 2010:186)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลกที่นับได้ว่าเป็นจุดหมายด้านการท่องเที่ยวของนานาชาติอย่างต่อเนื่อง จากลักษณะที่โดดเด่นของประเทศซึ่งมีประวัติศาสตร์โบราณคดีอันเป็นอารยะ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีความงดงามทางประเพณีวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งพันธุ์พืชและสัตว์ที่น่าสนใจ และที่เป็นส่วนสำคัญยิ่งคือ ประชาชนชาวไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี เต็มไปด้วยมิตรไมตรี ทำให้ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในพัฒนาการท่องเที่ยวได้ในหลากหลายมุมมอง และหลากหลายกระบวนการ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555 : ออนไลน์) การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2555 ได้เน้นในด้านการพัฒนาในมิติ เศรษฐกิจ โดยผลักดันแนวนโยบาย Creative Tourism หรือการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการสร้างมูลค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทยเช่นวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555 : ออนไลน์)

### แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวหมายถึงการจัดสร้างและพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวการรักษาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาบริการท่องเที่ยวการพัฒนาบุคลากรทางด้านการท่องเที่ยวการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวการรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวหรือการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อมอันเป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ราชกิจจานุเบกษา, 2551 : 20-21)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นความสมดุล ระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่ได้แม้ว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมเศรษฐกิจ แต่ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาอัตรากาเจริญเติบโตที่สามารถจัดการกับข้อจำกัด ของสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาตินอกจากนี้ ผลประโยชน์จากเศรษฐกิจการท่องเที่ยวควรกระจายทั่วชุมชน โดยคำนึงถึงทรัพยากรทางธรรมชาติที่แต่ละชุมชนดูแล (Choi & Sirakaya, 2006 : 1285)

วัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นหนึ่งในเสาหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนอกเหนือไปจาก โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม (Djukic & Vukmirovic, 2012 : 405) การเรียนรู้ร่วมกันในแหล่งท่องเที่ยวจะไม่สามารถประสบความสำเร็จ หากโครงสร้างองค์กรหรือชุมชน ที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่อยู่ในวงจำกัด จะต้องขึ้นอยู่กับความร่วมมือและปลูกฝังแนวคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Schianetz, Kavanagh, & Lockington, 2007: 1487) ดังนั้นเราจึงควรศึกษาวิธีที่จะรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนศิลปวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีคุณค่าควร แก่การอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งสู่ความยั่งยืน 3 มิติพร้อมกันคือ มิติด้านสิ่งแวดล้อมมิติด้านสังคมและมิติด้านเศรษฐกิจซึ่งสามารถพิจารณาจากองค์ประกอบหลักของ การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 6 ด้านคือ (1) การพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว (2) การพัฒนา ทรัพยากรการท่องเที่ยว (3) การพัฒนาสิ่งแวดล้อมศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว (4) การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว (5) การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวและ (6) การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น



(บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) ซึ่งการคิดเชิงระบบ จะสามารถช่วยแสดงการพัฒนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยว เป้าหมายส่วนบุคคล และการแข่งขัน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก และขึ้นอยู่กับทรัพยากรเดียวกัน จะสร้างแรงกระตุ้นที่จำเป็นสำหรับการมุ่งมั่นที่จะใช้ชีวิตที่ทันสมัยและเป้าหมายร่วมกัน (Schianetz, et al., 2007 :1487)

อีกทั้งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นสมควรให้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมระบบเศรษฐกิจของประเทศ และได้ระบุถึงการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวไว้ในประเด็นยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนพื้นฐานการพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้ปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวย มุ่งฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการฟื้นฟูพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงโครงข่ายพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และกระแสด้านความต้องการของตลาดโลก(แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11: 74 -75)

### การมีส่วนร่วมของชุมชน

เมื่อสถานที่ใดกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็จะเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นรอบบริเวณแหล่งท่องเที่ยวนั้น ทำให้คนท้องถิ่นมีงานทำมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนให้เกิดขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ ชุมชนสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ โดยการร่วมมือกันซื้อ ขาย และบริการ เพื่อให้มีคุณภาพ อีกทั้งยุทธธรรมทางด้านราคา และการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติ ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความไว้วางใจในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน (มาลินี หาญยุทธ์, 2551) ดังนั้นจึงต้องมีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการเพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นซึ่งได้หมายความรวมถึงการกระจายรายได้การยกระดับคุณภาพชีวิตการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดชุมชนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพโดยเริ่มต้นจากระดับรากหญ้าจนถึงการปกครองท้องถิ่นและอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540 : 2-31)

การมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้โดยทุกคนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ทุกฝ่ายต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการเองจะต้องสนับสนุนความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชนที่เป็นผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่นให้ดำเนินการได้ราบรื่นและยั่งยืนขึ้น โดยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นให้สมาชิกในชุมชนนั้นๆ ให้ความสำคัญที่สูงขึ้นเพื่อควบคุมกิจกรรมที่จะจัดขึ้น โดยมีจุดหมายและ

สามารถกำหนดขีดจำกัดของการท่องเที่ยวในทางที่เท่าเทียมกันและเป็นประโยชน์สำหรับพวกเขาเพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนของมิติแบบองค์รวมของความยั่งยืน (Vellecco & Mancino, 2010: 2201-2220)

### การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเมืองท่องเที่ยว วิธีสร้างการจัดการและบำรุงรักษาเมืองท่องเที่ยว จะต้องตรวจสอบว่าทรัพยากรที่มีอยู่ สามารถใช้อย่างยั่งยืนได้หรือไม่ (Chai & Oh Dong, 2011: 543-552) การพัฒนาที่ยั่งยืนได้กลายเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักในภาคเศรษฐกิจจำนวนมาก หลังจากการประกาศของ คณะกรรมาธิการ โลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ในปี 1987 และห้าปีต่อมา การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่จัดขึ้นใน ริโอเดอจาเนโร ในความพยายามที่จะรวบรวมกลยุทธ์ตามรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนทั่วโลก (Blancas, González, Lozano-Oyola, & Pérez, 2010: 484-492) แต่ภาคการท่องเที่ยวไม่ได้นำวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ จนถึงปี 1997 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายสำหรับกลุ่มทั่วโลก โดยจะมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรทั้งหมดในลักษณะ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและความสวยงามของวัฒนธรรม ความสมบูรณ์ของกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพและปัจจัยในการดำรงชีวิต (World Tourism, 1993:ออนไลน์)

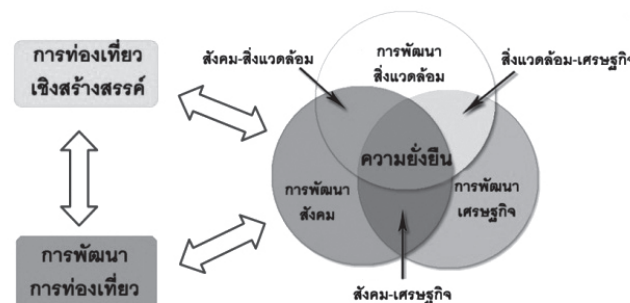
การพัฒนาอย่างยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่สูญเสียความสามารถของลูกหลานในอนาคตที่จะตอบสนองความต้องการของตัวเอง คือเมื่อใดก็ตามที่ความยั่งยืนสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องในระยะเวลาโดยไม่ส่งผลกระทบต่อหรือเกิดความเสื่อมโทรมที่แตกต่างไปจากเดิม (Rigall-I-Torrent, 2008 : 884) การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่จัดการสินทรัพย์ทั้งหมด ซึ่งรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์เช่นเดียวกับสินทรัพย์การเงินและทางกายภาพเพื่อเพิ่มความมั่นคงในระยะยาวและความเป็นอยู่ที่ดีการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นเป้าหมายการปฏิบัติที่สนับสนุนมาตรฐานการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาฐานการผลิตรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติในรุ่นอนาคตกับลูกค้ำที่ยากจนและความเสี่ยงที่สูงกว่าของเราเอง (Tosun, 2001 : 290)

ในความพยายามที่จะป้องกันปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว จึงมีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการใช้โดยไม่ต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและท่องเที่ยวอื่นๆ จากรุ่นปัจจุบัน หมายถึงการรักษาไว้สำหรับการใช้งานในอนาคตโดยลูกหลานในอนาคต นับตั้งแต่การพัฒนาของการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความน่าดึงดูดใจจากธรรมชาติและประชาชนในท้องถิ่น ในกรณีที่แหล่งข้อมูลเหล่านี้จะถูกทำลายหรือเสื่อมโทรมความน่าสนใจของจุดหมายปลายทางจะลดลงเช่นกัน แต่ยังนำไปสู่คำถามสำหรับการพัฒนาของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้เพราะนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมีความสนใจในการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสะอาดซึ่งนำเสนอบริการที่มีคุณภาพสูง แต่สภาพแวดล้อมที่มีคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมที่ไม่มีคุณภาพไม่ได้เป็นเพียงความไม่สวยงามให้กับนักท่องเที่ยว ยังส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไม่สะดวกสบาย ดังนั้นการวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงมีการวางแผนรักษาสิ่งแวดล้อม

ครอบคลุมความหลากหลายของการวิจัยและการวิเคราะห์ก่อนที่จะตัดสินใจในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาใดๆ กิจกรรมทั้งหมดเหล่านี้จะทำการจัดการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่เฉพาะบางส่วน โดยไม่ต้องดูแลเกี่ยวกับการรักษาทรัพยากร (Katerina & Gabriela, 2012: 210-220)

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน แหล่งท่องเที่ยวอันเป็นที่รักการการท่องเที่ยวหลายประเภทยังมีได้มีระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นเหตุให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมและด้อยคุณภาพนำมาซึ่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมระบบเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศให้มีคุณภาพและมีความยั่งยืนสมควรกำหนดให้มีกลไกในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นอย่างดีมีระบบสอดรับและเชื่อมโยงกันทั้งในระดับชาติระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่นเพื่อให้การบริหารและพัฒนาการท่องเที่ยวมีเอกภาพและมีความต่อเนื่องตลอดจนเพื่อให้มีระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสมจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2551: 20-32) การพัฒนาการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่นำไปสู่การประหยัดทรัพยากรที่มีค่าและหายากรวมทั้งการหลีกเลี่ยงการผลิตของเสียเท่าที่เป็นไปได้การพัฒนาเหล่านี้ควรได้รับสิทธิพิเศษและควรได้รับการส่งเสริมจากประเทศภูมิภาคและองค์การสาธารณสุขท้องถิ่นกิจกรรมการท่องเที่ยวควรที่จะได้รับการวางแผนในลักษณะที่ยอมให้ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมประเพณีงานฝีมือและการละเล่นพื้นบ้านอยู่รอดและเติบโตโดยไม่ทำให้ของเหล่านี้เสื่อมลงและกลายเป็นผลิตภัณฑ์ปกติธรรมดาที่พบเห็นได้ทั่วไปประชาชนท้องถิ่นควรจะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่เขาสร้างขึ้นอย่างเป็นธรรมจากแรงงานของเขาไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อมนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนควรจะได้รับประโยชน์ภายใต้กฎหมายนานาชาติและข้อบังคับของประเทศจากเสรีภาพการเดินทาง ภายในประเทศและจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งที่สอดคล้องกับข้อที่ 13 ของคำประกาศสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเขาควรมีสิทธิที่จะเข้าถึงสถานที่พักแรมระหว่างการเดินทางและการพักผ่อนและเดินทางต่อถึงที่ท่องเที่ยวและพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยไม่ถูกกีดขวางจากระเบียบที่เป็นพิธีการมากเกินไปหรือการถือปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน(กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551: 10)

ดังนั้นเมื่อมีการนำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน จะต้องมองถึงประเด็นหลักคือ สิ่งแวดล้อมสังคม และเศรษฐกิจ ควบคู่กันไปดังเช่น โมเดลแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน



ภาพที่ 1 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนพัฒนามาจาก Modeling of Sustainability (Todorov & Marinova, 2011 : 1401)



จากภาพจะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน หากมีการพัฒนาควบคู่กันไปตามวัฏจักร ก็จะสามารถ นำไปสู่รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนเพราะในแต่ละการพัฒนาส่งผลสะท้อนกลับมาซึ่งจุดเริ่มต้นเสมอ เปรียบเสมือนประสิทธิผลของการพัฒนานั้นเอง แต่การพัฒนาในแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น จะเน้นให้ความสำคัญในการพัฒนาส่วนไหนมากกว่ากัน จะต้องมองที่ความพร้อมของทรัพยากรเป็นสำคัญ

วัฒนธรรมและนวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการช่วยดึงดูดการลงทุนความคิดสร้างสรรค์และนักท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างยั่งยืน จะต้องให้ข้อเสนอทางวัฒนธรรม คุณภาพชีวิต และวิถีการดำเนินชีวิต ที่แตกต่างกัน (Djukic & Vukmirovic, 2012: 409)

ในพฤติกรรมผู้บริโภคประเด็นสำคัญคือความต้องการของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและความต้องการสินค้าที่มีคุณภาพ ผู้บริโภคยังยินดีที่จะจ่ายสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ดีและน่าสนใจและสำหรับการท่องเที่ยวแบบหนึ่งวัน มีส่วนแบ่งของนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัดสูง เพราะมีเวลาที่จะใช้จ่ายเงินระหว่างการเยือนสั้น เพื่อไปยังสถานที่อื่นๆ ดังนั้นการสื่อสารควรจะใช้ประโยชน์ได้มากขึ้นและดีขึ้น โดยลูกค้าต้องมีโอกาสที่จะค้นหาข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตได้ (Lindroth, et al., 2007: 56) และนักท่องเที่ยวอาจจะต้องมีความเต็มใจที่จะจ่ายค่าธรรมเนียม เพื่อเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนมากกว่าการเข้าร่วมการท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งได้รับประสบการณ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมน้อย (Joshi, 2012 :8) จึงควรใช้งานเชิงกลยุทธ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเมืองและชุมชน โดยมีอิทธิพลต่อรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่มีอยู่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ผลประโยชน์ที่จะกระจายการลงทุนและสร้างสรรค์ประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยการกระทำ เช่นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น การพัฒนาสังคม และวัฒนธรรม ครอบคลุมการวางแผนสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ คือสิ่งสำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์เชื่อมั่นในเชิงบวก เกิดสิทธิประโยชน์สำหรับประชาชนในท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อไม่พึงประสงค์น้อยที่สุด การวางแผนการท่องเที่ยวต้องขับเคลื่อนในท้องถิ่นและมุ่งเน้นไปที่การเชื่อมต่อระหว่างวัฒนธรรม ทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชนเอง (Fernandes, 2011: 632)

### ทิศทางสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

กว่าทศวรรษที่ผ่านมา มีผลการวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งนักวิจัยการท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลก ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีประโยชน์มากมายที่จะช่วยให้ความก้าวหน้าของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และขณะนี้ทราบว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่คืบคลานจะต้องเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ (Farrell & Twining-Ward, 2005 : 109-122) กระแสของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้แพร่กระจายไปทั่วโลก โครงสร้างการตลาดและแนวโน้มการท่องเที่ยวโลก การเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : UN-WTO) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึงปี พ.ศ. 2563 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,600 ล้านคน ภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม คือภูมิภาคเอเชียตะวันออก และแปซิฟิก และกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นจุดหมายการท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่มีผู้นิยมเดินทางเข้ามาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

มีการแข่งขันทางการท่องเที่ยวสูง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ กลายเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการสร้างความแตกต่างและสร้างคุณค่าของบริการท่องเที่ยวในรูปแบบของข้อมูลออนไลน์ นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูลท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ต ช่องทางการสื่อสารออนไลน์จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว(กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 5)

พฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ ผลกระทบจากเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของเงินมากขึ้น นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวในระยะใกล้ โดยอาจเลือกเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554: 8-9)

การวัดความสำเร็จของการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะดูจาก “ดัชนีความอยู่ดีมีสุข” ของคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เช่นรายได้ คุณภาพชีวิตสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอันจะเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของความเป็นรูปธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลายกิจการบริการมีกำไรแม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรมจะต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุดมีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้นจึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้ทั้งนี้หลักการพื้นฐานของความยั่งยืนจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งหมดไม่จำเพาะแต่การท่องเที่ยวเฉพาะอย่างการท่องเที่ยวขนาดเล็กรถเช่าหรือการท่องเที่ยวของกลุ่มตลาดบน (Elite Market) เท่านั้นหากยังรวมถึงการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ (Mass Market) ด้วย (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2555: ออนไลน์)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยอาศัยหลักของความยั่งยืน 3 ด้านคือ ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม (Lindroth, et al., 2007: 53-58) การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ ดังจะเห็นได้จาก ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในหลายรูปแบบ เช่นเงินตราต่างประเทศ การสร้างรายได้ กระจายรายได้สู่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง มีส่วนทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ด้านสังคมและวัฒนธรรมพัฒนาขึ้น ดังจะเห็นได้จาก การสร้างงาน สร้างอาชีพ กระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ช่วยสนับสนุนฟื้นฟูและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างสรรค์การเรียนรู้สู่แขกผู้มาเยือน นำความเจริญก้าวหน้าสู่ท้องถิ่น เสริมสร้างสันติภาพและไม่ตรีจิตระหว่างเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน (ชัชชัย สุจริต, 2554 : 14-19) ดังเช่นการท่องเที่ยวในชุมชนถนนพระอาทิตย์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวส่งผลในด้านดีต่อชุมชน

ให้เห็นถึงการปรับตัวของนักท่องเที่ยว ต่อการท่องเที่ยว การเคลื่อนไหวผ่านการแสดงออกในกิจกรรมของกลุ่มสังคมที่หลากหลาย เพื่อความอยู่รอด และความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนให้ชุมชนเติบโตขึ้น (กานต์ระวี จิร โภคิน, 2547) ตัวอย่างเช่น เมืองซานตาเฟ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับการประกาศจาก UNESCO ให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) ซึ่งประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในเมืองซานตาเฟ สามารถสร้างกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในความพยายามดึงดูดนักท่องเที่ยว มีเว็บไซต์ของเมืองที่มีรายละเอียดของสินค้า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และกิจกรรมที่น่าสนใจ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไปเยือนไม่ขาดสาย (UNESCO, 2008 : ออนไลน์) และความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของมาเก๊า ที่ได้รับการตรวจสอบโดยการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ และระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนการท่องเที่ยวในประเทศ 2002-2009 ผ่านเกณฑ์ ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อชุมชน ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่าเป็นระดับปานกลาง แต่ยังคงช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะต้อง พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกๆ ด้านอย่างครอบคลุม (Wan & Li, 2013: 52-65) โดยจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา ดังเช่น การพัฒนาชนบทเพื่อเพิ่มบทบาทของสตรีชาวท้องถิ่นในประเทศอิหร่านในการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในชุมชน เพื่อช่วยให้ชาวท้องถิ่น บรรลุความพอเพียง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในชนบท สมาชิกในชุมชนใส่ใจกับงานหัตถกรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวในประเทศ ที่จะช่วยลดการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในตัวเมือง (Arzjani & Rahiminezhad, 2011 : 1) ดังนั้นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวผนวกกับโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้งปัจจุบันและอนาคต โดยดำเนิน ไปภายใต้ขีดความสามารถตามธรรมชาติ รวมทั้งขนบธรรมเนียมและรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนและชุมชนได้รับส่วนแบ่งที่ยุติธรรมจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเป็นไปตามความประสงค์ของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนสืบไป

กล่าวโดยสรุปการท่องเที่ยวส่งผลต่อประเทศทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าว นำไปสู่ความตื่นตัวในการดำรงไว้ซึ่งความคุ้มค่าและความสมดุลของระบบ โดยการเสนอรูปแบบทางเลือกในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนับเป็นทางเลือกที่สามารถตอบสนองทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ทุกภาคส่วนได้รับผลประโยชน์โดยเท่าเทียมกัน และไม่ส่งผลกระทบทางลบในอนาคต ภายใต้บริบทของความจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ

### กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งได้รับทุนเชื่อมโยงกับบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

## เอกสารอ้างอิง

- กานต์ระวี จิรโกสิน. (2547). การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว **กรณีศึกษา:** พื้นที่ถนนพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง,มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, กรุงเทพมหานคร.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559.** กรมองค์การระหว่างประเทศ. (กรกฎาคม 2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. หน้า 10
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์.(2554). การท่องเที่ยว: มิติแห่งศาสตร์ บูรณาการ.วารสารวิชาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.7(1),หน้า 1-4.
- ซัชชัย สุจริต. (2554) **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ.**วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.หน้า 14-19.
- มาลินี หาญยุทธ์. (2551). **รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน.** วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, อุตรดิตถ์. ราชกิจจานุเบกษา.(5 กุมภาพันธ์ 2551). **พระราชบัญญัติ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551.**125 (28 ก)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: บริษัทเพรส แอนด์ ดีไซน์. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.**กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษาศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ **สำนักนายกรัฐมนตร.**(26 ตุลาคม 2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559).**หน้า 74-75
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2554). **กรอบประเด็นการวิจัยของประเทศไทยให้พร้อมรับสถานการณ์การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.**รายงาน.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน).(2 มิถุนายน 2555). **ก้าวใหม่ ก้าวที่ยิ่งใหญ่ ก้าวตามวิถีไทยสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.** (สรุปการประชุม). สำนักงานพื้นที่พิเศษเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี : เชียงใหม่
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(องค์การมหาชน). **โครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.**สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2555, จาก[http://www.dasta.or.th/th/News/detail\\_knowledge.php?ID=1415](http://www.dasta.or.th/th/News/detail_knowledge.php?ID=1415)
- Arzjani, Z., & Rahiminezhad, V. (2011). **Rural Women and their Roles in Tourism.** [Article]. International Journal of Bio-Resource & Stress Management, 2(1), 001-004.
- Azizi, H., Biglari, M., & Joudi, P. (2011). **Assessment the feasibility of sustainable tourism in urban environments employing the cumulative linear model.** Procedia Engineering, 21(0), 24-33. doi: 10.1016/j.proeng.2011.11.1983

- Blancas, F. J., González, M., Lozano-Oyola, M., & Pérez, F. (2010). **The assessment of sustainable tourism: Application to Spanish coastal destinations.** *Ecological Indicators*, 10(2), 484-492. doi: 10.1016/j.ecolind.2009.08.001
- Chai, N., & Oh Dong, H. (2011). **Sustainable development strategy of tourism resources offered by regional advantage: Exploring the feasibility of developing an 'exotic culture' resource for Weihai City of** China. [Article]. *Procedia Engineering*, 21, 543-552. doi: 10.1016/j.proeng.2011.11.2049
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). **Sustainability indicators for managing community tourism.** *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289. doi: 10.1016/j.tourman.2005.05.018
- Djukic, A., & Vukmirovic, M. (2012). **Creative cultural tourism as a function of competitiveness of cities.** [Article]. *TTEM- Technics Technologies Education Management*, 7(1), 404-410.
- Farrell, B., & Twining-Ward, L. (2005). **Seven Steps Towards Sustainability: Tourism in the Context of New Knowledge.** *Journal of Sustainable Tourism*, 13, 109-122.
- Fernandes, C. (2011). **Cultural planning and creative tourism in an emerging tourist destination.** [Article]. *International Journal of Management Cases*, 13(3), 629-636.
- Joshi, P. V. (2012). **A Stakeholders networking for sustainable rural tourism development in Konkan region of Maharashtra state (India)** [Article]. *Golden Research Thoughts*, 1(9), 1-7.
- Katerina, A.-N., & Gabriela, R. (2012). **Planning of Sustainable Tourism Development.** [Article]. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 44, 210-220. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.05.022
- Klint, L. M. (2012). **Tourism, the environment and sustainability: An exploration of Melanesian constitutions** (pp. 346): La Trobe University.
- Lindroth, K., Ritalahti, J., & Soisalon-Soininen, T. (2007). **Creative Tourism in Destination Development.** [Article]. *Tourism Review*, 62(3/4), 53-58.
- Musaraj, A. (2012). **Tourism development, touristic local taxes and local human resources: A stable way to improve efficiency and effectiveness of local strategies of development.** [Article]. *Academicus*(6), 41-46.
- Richards, G. (2011). **Creativity and tourism: The State of the Art.** *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225-1253. doi: 10.1016/j.annals.2011.07.008
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). **Creative tourism ATLAS News B2 - ATLAS News (pp. 16-20).** Tilburg: ATLAS.
- Richards, G., & Wilson, J. (2006). **Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture?** *Tourism Management*, 27(6), 1209-1223. doi: 10.1016/j.tourman.2005.06.002
- Rigall-I-Torrent, R. (2008). **Sustainable development in tourism municipalities: The role of public goods.** *Tourism Management*, 29(5), 883-897. doi: 10.1016/j.tourman.2007.10.004



- Salman, D., & Uygur, D. (2010). **Creative tourism and emotional labor: an investigatory model of possible interactions.** *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 4(3), 186-197.
- Schianetz, K., Kavanagh, L., & Lockington, D. (2007). **The Learning Tourism Destination: The potential of a learning organisation approach for improving the sustainability of tourism destinations.** *Tourism Management*, 28(6), 1485-1496. doi: 10.1016/j.tourman.2007.01.012
- Svetasreni, S. (2012). **Thailand: TAT's Creative Tourism campaign generates 24 million online visitors, Asia News Monitor.** Retrieved December 20, 2012 from <http://search.proquest.com/docview/1023230825?accountid=44447>
- Todorov, V., & Marinova, D. (2011). **Modelling sustainability. Mathematics and Computers in Simulation**, 81(7), 1397-1408. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.matcom.2010.05.022>
- Tosun, C. (2001). **Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey.** *Tourism Management*, 22(3), 289-303. doi: 10.1016/s0261-5177(00)00060-1
- UNESCO. (2008). **Experiential Learning is Key to UNESCO Creative Tourism Conference; Santa Fe International Conference on Creative Tourism, 'A Global Conversation,' brings theory to life during conference on developing creative resources.** Retrieved December 20, 2012 from <http://search.ebscohost.com>
- Vellecco, I., & Mancino, A. (2010). **Sustainability and tourism development in three Italian destinations: stakeholders' opinions and behaviours.** [Article]. *Service Industries Journal*, 30(13), 2201-2223. doi: 10.1080/02642060903287500
- Wan, Y. K. P., & Li, X. (2013). **Sustainability of Tourism Development in Macao, China.** [Article]. *International Journal of Tourism Research*, 15(1), 52-65. doi: 10.1002/jtr.873
- World Tourism, O. (1993). **Tourism: the year 2000 and beyond qualitative aspects Discussion paper B2 - Discussion paper: World Tourism Organization.** Retrieved December 20, 2012 from <http://search.ebscohost.com>